

privojskujejo na bojnem polji, marveč te so, ki si jih poljedelec prilasti od zemlje svoje.“ In ta mož je menda vedil pravo.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

7. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili brate! Današnji dopis naj ima nalogo, o Dunaji (Beču, kakor ga zovejo naši bratje na jugu) Ti povedati kaj; pa rečem Ti, da to ni lahka stvar. Še naša bela Ljubljana skor zbega ptujca, da bi v hipu ne mogel dati natančnega popisa njenega; kaj pa še le cesarsko mesto Dunaj, o katerem se po pravici reči zamore, da je mesto iz samih mest sestavljeno. Razdeluje se Ti v notranji Dunaj, kterege so obdajali še pred malo leti debeli trdnjavski zidovi in globoki prekopi, kar pa je zdaj na visoko cesarsko povelje že večidel vse odstranjeno in vravnano. Okoli notranjega mesta nahajajo se skoraj okrog in okrog sprehajališča in drevoredi, imenovani „Glasis“ ali planjava; in zdaj še le pričnejo se predmestja, katerih je bilo po starem številu 36; zdaj jih je po imenu menda nekaj menj, so pa, se vé, te toliko večje. Hiš šteje celi Dunaj okoli 9000, ki so prerezane in prekrižane na vse strani, konce in kraje z daljšimi in krajšimi, širjimi in ožjimi ulicami. Med krasne palače in košate hiše vpletene so sprelepe cerkve (okoli 50 jih je) enako zalim raznobarvinim cvetkam sred zelenega venca; visoki cerkveni stolpi strlé iz neizmerne zidovja v sinji zrak, vse vendar pa se ponižno uklanja ogromnemu zvoniku Šent-Stefanovemu, ki je celemu cesarskemu mestu, da po vojaško rečemo, zapovedovavni stražmojster. *) Na Dunaji bi človek mogel bivati saj mesec dni, da bi vse znamenitosti le površno pregledal in potem o njih pripovedoval. Jez sem bil pa tu le dva dni — pač res veliko premalo; toraj ne pričakuj nobene natančnosti od mene. Praviti Ti pa hočem po vrsti, kako sem šaril po mestu sèm ter tje.

Iz kolosalnega južnega kolodvora stopivši napotil sem se najprej proti predmestju „Landstrasse“, da bi ondi poiskal vojaško šolo in v nji bivajočega mladega rojaka ter pustil pri njem culico svojo. Kmali najdem oboje. Mislim sem, da bode fant otrpal veselja, ko me zagleda. Pač res je, da verno prijateljstvo se še le po ločitvah in na ptujem natanko spoznava. Komaj sem mlademu vojaku odgovarjal, tako v eno mer je prašal: kaj, kje, kako, kam, kako dolgo itd. — Al hajd na ogled notranjega mesta! Po raznih ulicah dospel sem kmali do prekrasnega zidovja, kterege viditi sem že zdavnej koprnel; namreč do cerkve sv. Karola Boromeja. Gledé stavbine umetnosti Ti je to najodličnejše svetišče dunajsko. Cesar Karol VI., kateri si je — to je gotovo — v stavbinem oziru v Avstrii slavno in nemrljivo imé zaslužil, je dal to prekrasno hišo Gospodovo postaviti vsled zaobljube, ko je kuga leta 1713 hudo pritiskala. Mogočno vzdiguje se visoka kuplja nad ostale okroglaste cerkvene zidine, katerih ogle-dotovat človeka nekaka nezadržljiva moč vleče. Korintiški stebrovi portal, do kterege se po 15 stopnicah pride, okinčan je z bazrelief-i, ki predstavljajo strahote kužne bolezni. Pod njim beremo: „Vota mea red-

dam in conspectu Timentium Deum“ (Pred obličjem bogaboječih spolnil bom obljubo svojo). Ob stranéh portalskih vzdigujeta se dalje prostostoječa še dva, po 141 čevljev visoka stebra, nadana zopet čez in čez z bazrelief-i, ki kažejo poglavne dogodbe iz življenja sv. Karola Boromeja. — Na strani teh stebrov stojita slednjič prostorna zvonika. Sploh more se reči, da italijanski staybini okus prislužil si je pri tem delu hvalo na veke. Če se pa že pri zunanjih snovah te prelepe Božje veže ni gledalo na stroške, se je to godilo še manj pri znotranji olepšavi. Podolgo-okroglasta, z dvema večima in čveterimi manjšimi kapelicami opasana ladija zvršuje se v drzovito vzdignjeno kupljo; presvetišče (prezbiteri) je zopet kronano z lastno kupljo; celo svetišče pa je z zlatom, marmelnem, štukaturnimi podobami in krasnimi malarijami prebogato nadano — z eno besedo: lepote prevzamejo v ti cerkvi tako človeško srce, da se težko loči od tod.

Od Karolove cerkve napotil sem se čez bližnji „glasis“ v notranje mesto. Na tem potu vidil sem tam, kjer so stale nekdanje trdnjavske obzidja in globoki prekopi, zdaj povzdignjene prezale nove poslopja in palače tolike lepote, da Ti je res strmeti. Brate! kaki „luxus“ (lipš) kažejo Dunajčanje pri postavljanju novih stavb, to ti je neverjetno. Celó po zunanjih stenah nahajaš pogostoma vse nadunjeno od like, barve, obrobkov in pozlačenih pascev. Kakošno more še le znotraj biti! Tako strojiti si morejo — mi je šaljivo rekel prijatelj — le Dunajčanje, ki imajo v svojih zidinah tiskarnico za bankovce, ter kovačnice za zlate cekine, sreberni denar in kupreni drobiž. — Kolikor dalje sem koračil po notranjem mestu, toliko bolj živo se mi je kazala siva starost njegova. Tesne, temne ulice vlečejo se mreži enako na vse strani; hiše so večidel vse tako visoke, da solnčni žarki tlak komaj dosega; — štacuna vrstí se štacuni, iz katerih sijejo bliš in bogate zaloge; — gnječa ljudi na vse strani prevelika, kar ravno ni čuda, ker na Dunaji prebiva okoli 575.000 ljudi; — vozovi pa drdrajo po ulicah vprek tako naglo, da je res čudo, da vsacih pet minut ne poberó povoženega človeka od tál. Al dunajski „fiakarji“ (najemni vozniki) so menda prvi vozniki na svetu; uboge so le njih kljuse. — Slednjič dospel sem do Štefanove cerkve, o kateri prihodnjič kaj. Zdravstvuj, dragi brate!

Tvoj Jože Žlindrovič.

Slovensko slovstvo.

* Dobroznani pisatelj slovenski gosp. Anton Kos, pravnik na kr. akademii v Zagrebu, je poslovenil že in misli še več posloveniti tacihi glediščnih iger iz hrvaščine, ktere ne potrebujejo več od 10 oseb in se tedaj lahko dajo igrati tudi v čitavnicah. Obsegala bode vsaka 2 do 4 pôle, cena pôli bode 5 do 6 krajc. Na 10 iztisov se privrže 11. Prvi snopič pride brž v natis, kadar se oglasi potrebno število naročnikov. Zato je gosp. izdatelj ravnokar razposlal vabilo po Slovenskem, naj rodoljubi se naročijo, pa tudi nabirajo naročnike, katerih imena se mu pošljejo v Zagreb. Zaveže se naročnik le za prvi snopič, potem more odstopiti, ako hoče. — Vsak narod, kateri je na viši stopnji omike, ima gledišče in glediščine igre. Čisto naravno je tedaj, da tudi mi Slovenci se vstopimo v tem v kolo družih narodov. Javnih stalnih gledišč nimamo še, pa moramo jih dobiti sčasoma. Dotistihmal je treba si pomôči z improvizanimi gledišči v čitavnicah in drugod. Prvo pa je, da imamo iger, za take manjše prostora pripravnih. Dobra misel je tedaj, da je gosp. Kos sklenil izdavanje osobito iz hrvaščine prestavljenih

*) Od nekterih dunajskih časnikov se po pravici pravi, da jim velikanski Štefanovi turn brani vid po posamesnih kronovinah cesarstva našega in da zato mislijo, da ni drugzega naroda po cesarstvu kakor Nemca. Vred.

iger, kakor tudi vrednik „Novic“ za natis pripravlja dosedaj v Ljubljani igrane in iz nemščine ali češčine prestavljene.*) Ker tedaj začnemo novo polje slovstva našega obdelavati, pazimo, da si izbiramo predmete, ki so sposobni na vsako stran, ne surovi v besedi in djanji, pa tudi ne spodtikljivi npravnosti odraščene človeka, za katerega je gledišče. Na to sitice devajmo vsako igro. Da pa sicer glediščina igra more biti taka, kakor je vsakdanje življenje v različnih razmerah, tega ji noben človek grajal ne bode, kdor vé, da tudi družinsko življenje (Familienleben) je na svetu, in ne samo samostansko. Nadjamo se od naših pisateljev in izdateljev glediščinih iger, da se tedaj zavedajo, da le pošteno gledišče je učilnica za omiko in oliko narodovo.

* *Pesnice Franceta Kosmača.* V Zagrebu natisnil K. Albrecht. — Gosp. Matevž Ternovec je iz zapuščine svojega prijatelja g. Kosmača, goriškega Slovenca, ki je 31. januarja l. l. v Zagrebu nagle smrti umrl, nabral kakih 30 pesmic ter jih pod gori omenjenim naslovom na svetlo dal. Mnoge pesmice kažejo lep pesniški talent mladega Kosmača; al vrela je še mladost, izvrela ni še, zato naj se Horacijev „nonum prematur in annum“ nikdar nikoli ne prezira. Marsiktero bi bil pa gosp. izdatelj moral nadomestiti z drugo iz zapuščine. Da je rajnki tudi epigrame v gladki besedi izražoval, kaže nam šaljšica:

Pijancu.

Bratec! vedno si suh, čeravno zmirej ga piješ; —
Imaš popolnoma prav; treba je suši močiti.

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Česki spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

„Kaj misliš, sveti oče!“ — izpregovoril je gubernator: „ali je nedolžno ali ne — dekle, ali mora Turku izpolniti svojo obljubo?“

„Ona se hoče darovati za-me“ — odgovoril je vladika, — „zato ne, da bi sodil jaz; pa sej tudi ne morem. Povedi mi ti, junak, ki si njen ženin“ — obrnil se je k Mandušiću — „povedi, kaj ti misliš, kako ti sodiš. Odgovori namesto mene!“

„Ona sama je prepričala me“ — djal je Mandušić pokorno ali resno — „da z verolomnostjo ne utrdimo svoje svobode in slave, ampak da jo izbuja in jače le žrtve. Ker se hoče le sama darovati za-te, sveti vladika, zatorej se je zaročila s svojo domovino in našo domovino; domovina pa mi je svetejša, nego vse drugo; Helena Martinovičeva ni več moja nevesta; ona mi je in bode le v svetem spominu, dokler bodem živel.“

Vladika je pobesil glavo in obrnil se k bratom Martinovičem.

„Kako mislite pa vi?“ — vprašal jih je: „govôri ti Djuro za svoje brate!“

„Mi nismo do tega trenutka čisto nič vedili za to njeno skrivnost, sveti oče, jasni vladika!“ — djal je Djuro; — „to je že prirojeno, da dekliško srce več upa ljubincu, nego bratom. Naš pobratim Ivan Mandušić, sokol črnogorski je že povedal, kaj misli, mi pa pravimo: naj se zgodi tako, kakor je on rekel! Turek je bil mož beseda, Helena pa ne prelomi svoje obljube; v tem poznamo kri naše krvi, sestro svojo!“

*) V Blaznikovi tiskarnici se že natiskuje prva slovenska kratkočasna igra „Županova Micika“, kakor je bila to zimo igrana v čitavnici ljubljanski. Tudi mi smo izprva mislili za svoje izdanja izvoliti format Drobničevih iger, pa smo odstopili od svojega mnenja in si izvolili obliko „Cvetja.“ Prav bi bilo, da si tudi gosp. Kos izvoli ta točnejši format. Vred.

„Tako je!“ — oglasili so se bratje.

„Zdaj si slišal, gubernator Bogdan Radonić!“ — izpregovoril je vladika; „tako naj se zgodi, dekle bode tudi v turškem haremu še zmirom verna črnogorska hči; nadjam se, da bode tamkej boljše pospeševala naše sveto prizadetje nego doma. Poklekni tedaj, hči; poklekni, da ti izpolnim željo — da te blagoslovim!“

Helena je zdaj pokleknila, pobesila glavo, da se je zemlje dotikala s čelom; tudi drugi so poklekneli in trkali na prsi, ko jo je blagoslavljal vladika.

„Blagoslovi te trojedini Bog, hči moja; milost njegova naj bode zmirom nad teboj do zadnje ure — za tako blagodetje, — milost Boga Očeta, ljubezen Boga sina in svetost svetega Duha. Amen.“

Potem je vladika razpel roki in tiho molil še nekoliko časa; vsi s Heleno vred so s pobešenimi glavami čakali, dokler ni vladika izpregovoril.

„Vstani, hči moja!“ — izpregovoril je naposled, ko je bil odmolil; „vstani, pripravi se za strastipolno, žalostno življenje — za nevernega Turka; mi si bomo prizadevali na vso moč, da bode kmali konec tvojega življenja; da se zopet vrneš med svoje rodne sestre — njih kraljica — vitežnja svoje domovine.“

Helena je vstala; njeno solzeno obličje — to je zadosti pričalo, kako se je sama s seboj v srcu borila v tem kratkem času; pa ko je vladika govoril poslednje besede, razjasnilo se je njeno obličje, toda le za trenutek; obrnila se je, in z bolnim smehom pogledala Mandušića.

„No gubernator!“ — obrnil se je vladika — „ali si slišal, kako se Turek pripravlja, da bi vzel Črnogoro; kako si že naprej obeta, da sv. križ povalja v blatu, in do čela zatare sv. pravoslavno vero?“

Gubernator je srčno odvrnil: „Sveti oče, če Bog dá in sv. Ivan, mi ne bomo za pasom držali rok, naj le pride Turek!“

„Potlej bi bilo že pozno nemara, ljubi gubernator“ — djal je vladika in majal z glavo: mi moramo sami prehiteti Turka, sami storiti to, kar on namerja.“

„Dobro!“ — potrdil je gubernator radovoljen — „sej veš, da te slušamo: jaz in moji junaci; le ukaži — mi se ne bomo obotavljali.“

„Srečna Črna gora, če bosta gubernator in vladika zmirom tako enih misli, kakor ti mojih, Bogdan Radonić!“ — djal je vladika; jasno je bilo njegovo obličje — „sami moramo začeti, če nočemo poginiti. Koliko naroda je že skupaj za naš namen?“ — vprašal je.

„Sej veš sam“ — zganil je gubernator z ramami — „sej veš, da črnogorski narod je razdeljen, česar je Turek kriv. Nekteri so predrzni junaci; nekteri pa, ne vem, kako bi rekel, strahopezdljivci; na odpadnike, ki so se izneverili Bogu in narodu, na te pa še ne mislim.“

„Tedaj niste nabrali dosti naroda tačas, ko mene ni bilo domá?“ — nadaljeval je vladika oblačen.

„Bratje Martinovići so hodili iz vasi v vas, iz hiše v hišo“ — odgovoril je gubernator — „ali niso jih dobili veliko, — sej pravim — povsod ta nesrečna razpurnost — ta razdvojenost; sam sem govoril z vojvodi, z glavarji, mnogi že komaj čakajo povelja, mnogi pa le z glavami majó. Tako, da zdaj veš, kako je, sv. oče!“

„To je slaba, strašno slaba!“ — potožil je vladika — „ali vendar, to se mora zgoditi; ko bi me bilo tudi konec zato, tega vendar ne smem pustiti, da bi narod časno poginil, ali pa, ako bi zatajil svojega Boga, za večno poginil, sej bodem Bogu odgovoren za-nj.“

„Ej, tedaj le zapovedaj!“ — djal je gubernator skor že nestrpljivo — „sej nas je še zadosti, lahko očistimo svojo zemljo, iztrebimo ž nje Turke in poturčence; obotavljavci gotovo potegnejo z nami, kakor navadno. Pa